

GOZD, KI VANJ VERJEL SI

Gozd, ki vanj verjel si, je posekan.
Votlo bo šumel kot opomin.
Tostran kalne jase sled za čredo,
onkraj lažja pot v pogin.

Vendar ti imaš oči, da gledaš,
grlo, da s tuljenjem spregovoriš,
tace, da nekoč iztečeš pljuča,
če ni vredno, da živiš.

Vselej gre za vse — in si izgubil.
In morda dobil. Kot se vzame.
Pride dan, ko bo prirjul vihar,
zgrabi te in vzdigne te na rame

in ponese tvojo volčjo dušo
v novi gozd, čez morja in goré,
saj drevesa in gozdovi,
dokler živiš, nekje žive.

ARENA

Jernej Vranič

Množica je besno kričala v pričakovanju, da se bo nekaj zgodilo; šotorsko surovo platno se je napelo do največje razsežnosti, tako da je bilo videti kakor koža napetega bobna, kakor membrana v notranjem ušesu; ta membrana je bila prepletена s tenkim, skoroda nevidnim ožiljem. Nisem bil navajen na oglušujoče kričanje, ki je brnelo, udarjalo in valovilo skozi majhne zavese, prek luči do membrane. Znova so se pojavila ista, vedno ista občutja bolečine v moji glavi, nekakšno nevidno raztezanje čelnih kosti.

Vsakdo počenja, kar se mu zljubi; ženske si mašijo ušesa in z objokanimi glasovi bogokletno vzdigujejo noge, te napudrane gospe Madame Butterfly; moški se v sunkovitih kretnjah ozirajo predse in za seboj, kakor da bi jim hotel kdo zariniti bodalo v gole, z žilami prepredene prsi. Don Kihoti. Zdi se mi, da izpod kože vidim vse njihove prosojne

notranje organe: pljuča, želodec, srce, ledvice, jetra, črevje, mehur, in sploh vse v enem samem vzgibanju, vse v dotakanju in v odtoku krvi, v napetih, belih živčnih tkivih. Vsak del posamičnega organa živi svoje bivanje, gloda svoje meso in se prehranjuje — vsaj takšen je videz — sam s sabo... Kakor mušice. Neozdravljivi so. Ribice v konzervah.

To kričanje je neizbežno, nič ga ne more ustaviti v kroženju, nič ga ne more zanesti iz kroženja in iz vzgibov. — Vsenaokrog se lomijo glasovi v ostre zvoke, vsesavajo se v stvari, lepijo se nanje. Zdi se, da samo jaz ne kričim; takšen je pač moj slepi posel; vse življenje sem imel opravka z gluhonemimi. Sedaj so me določili, naj ugotovim, zakaj ljudje kričijo, preiskati moram njihovo brezobzirnost, njihove ptičje nagone, njihovo mozoljasto, kuhinjsko vsakdanje prežvekovanje. Vem, da vse skupaj ne bo lahko. Takšno opravilo so mi naložili, sedaj pa hočejo imeti razčlemba vseh glasov, vzklikov, prostodušnih izjav itd. V tem sicer sploh ne vidim nobenega smisla, saj so ljudje, ki grozovito kričijo, samo bolniki. Otepajo se z odrešilno smrtjo. Brezupni osamljenci za zidovi, med štirimi stenami in med smetanastimi nasmehi! Brezupneži. Ne bi mogel reči, kaj vidijo tako slabega v soočenju s smrtjo. Ne vem, zakaj bi radi videli naprej in naprej in naprej umirati druge, preden sami odidejo na spodnji, vlažni, senčni svet, kjer ni nobenega večnega sonca, kjer ni več nobenega jutranjega petelinjega petja.

Bolezensko stanje pri njih ni povsem jasno razvidno, kakor sem opazil; zategadelj sklepam, da odhajajo samovoljno. Skratka, nikjer nimam nobene anamneze, po kateri bi lahko postavil diagnozo; sedaj samo sklepam in nekje sam pri sebi ugotavljam, kakšni bodo ti obrazi kot posmrtna maske; nič več. Mogoče bi radi doživeli še v poslednjem hipu, v zadnjem utripu užitek, ali celo naslado v bolečini; zenice se širijo, nekateri oslepijo; da, prav sedaj vidijo pred seboj mlečno belo polje in slišijo bele glasove; zagrizli so se v tla kakor škorpioni.

Kričanje zveni od vsake strani na vsako stran in se pravzaprav nikamor ne steka; nekolikanj pretrese notranje organe med pisano množico, tako da podrhtevasjo pod prosojno kožo in se povesijo. Tisočere dlani so nenehoma razgrnjene v zrak; nekakšna razpeta krila majhnih netopirjev. Podoba teh bolnih ljudi se širi v zelenkasti barvi, prehaja v rumeno in potem nenadoma v kričeče rdečo. Tisoč malih živali. Vsenaokrog so stvari natanko premerjene, tako da odbijajo glasove; razkrajajoča sila je v njih, nekaj strašnega, a hkrati lepega; vsak delec je izbrušen, kristalno čist, urejen. Tradicionalna harmonija. Stari, dobri, nori svet. In glasovi udarjajo ob robove stvari, hitro gomazijo in se premikajo v višino in v globino; čisto zgoraj se trese membrana, šotorsko platno, prepletено s tisočericimi žilicami. Lepo mi je, kajti celotno okolje

kljub vsemu bučanju diha neko prikrito, blazno umirjenost, enači najhujša protislovja v brezčasovje in v praznino. Torej: — padanje! Usihanje energije, spreminjanje luči v glasove, uničenje zvokov v miru. Nemara sem edini poštenjak v brezglavosti, saj sploh ne padam. In tudi ne prerivam se. Sprevidel pa sem že nekaj tokov, ki se prav po nečloveško in žaljivo prerivajo med sedeži. Cirkus z akrobati. Kralji na igralnih kartah. Da, utihnil sem, da bi bolje prisluhnil, da bi laže opazoval. Odtujen sem temu lažnemu hrupu, čist sem, steklen sem, skozme sije luč, glasovi se prelomijo in zažvenketajo v meni; a me ne prevzamejo, ne razlegajo se po prostoru, ne morejo me stisniti. Vse prenesem, tako sem krhek. Ostajam na svojem mestu izven množice, tukaj in sedaj; ne gibljem se po nevidnih, navideznih poteh kakor to počenja brezglava množica.

Če si pritisnem dlan k očem, — tako da mi pred vekami migota rdečkast mrak, bolesten ogenj — tedaj zagledam privid brezglavih bitij, ki vihrajo s počrnelim, pepelnatim vetrom med zvezdami po zvičajnem nebu. Nobeden se na srečo ne zmeni zame. Jakost glasov postaja vse bolj in bolj trpka, bruhajoča, slišna. Neuravnane silnice krikov se vrtinčijo v vklenjenem, podolgovatem redu. Zmolklo je; rad bi si odahnil.

Ozračje je temno, komaj diham in previdno tu in tam pokimam z glavó, kakor da bi hotel komu pritrjevati. Sicer moram sedeti ali stati na tem mestu, ki je dvignjeno iznad množice, da laže pregledujem posamezna bitja, posebno tista, ki so najbolj živahna. Okolje je natrpano s stvarmi, a vseeno kaže videz popolne urejenosti. Ozračje po vstajenju od mrtvih. Ljudje brez zob. Sanjske podobe. Michelangelo in Sikstinska kapela in kupole in golobi brez kril in brez kljunov. Megla in vroča vlaga zaudarjata iz ust, na široko odprtih; nemi šepeti tresejo prozorne ustnice. Nekateri obupanci se obupno oprijemajo jeklenega ogrodja, ki loči množico od središčnega, z žagovjem posutega prostora. Pesek in prah. Mrtve roke gladiatorjev. Mitični levi, znaki oblasti, sprhnele zastave.

Ničesar ne vem o sanjah, komaj se premikam v njih. Vsevdilj so režeči obrazi trmasti, prilagodljivi, nagubančeni. Gotovo je moč vseh glasov skupaj naravnost neizmerna. Pravzaprav bi lahko kar trdil, da je vse prekipevanje vpitja, to neznansko bučanje izgubljenih grl, brezštevilnih vzdihov in krikov — kdo bi vedel, kaj prevladuje — samo junaško šopirjenje junaškega zmagoslavja. Ne morem doumeti vse histerije, ki vodi vedno v novo in novo kroženje. Še manj mi je razumljiva uničujoča radost, nekakšno bratovsko sožitje med vsemi obupanci, ki čakajo na nastop v cirkusu; nastopa gotovo ne bo. Torej opazujem zgolj dejavnost brez cilja, igraevce, ki igrajo samim sebi; vidim akrobate, ki

nihajo v svojih saltih samo zase; zdi se mi, da je to samouničevanje. In to me muči, preveč sem milosten. A moja naloga je — na to sevé ne smem pozabiti —, da ugotovim, kako bi srd in žareče, kričaško veselje smrtnikov odpravil s sveta. Takó zahteva oblast. Kako jih naj sploh prepričam, da je arena nesmiselna, kako jim naj dopovem, da so vse življenje nihali med življenjem in smrtjo samo zase; saj tega niti ne vedo! Kako jih naj osvestim? Kako jih naj prepričam, da ne bo več nobenih dogodkov, nobene publike, ker so bili zmerom publika samim sebi? Ni mi jasno, zakaj sploh zahajajo v prazno areno, kjer mogoče ni bilo in nikdar ne bo predstav, ne bo cirkusa, ne bo bikoborbe, ne bo banderc in gladiatorjev, ne bo kristjanov... in tudi levov ne bo. In tudi mučencev, pa svetnikov ne bo. To vem sedaj sam pri sebi. Zakaj treba bi bilo ozdraviti to predsmrtno bolezen, ta gnev, ki sije ljudem iz neronskih oči, ki jim pritiska na notranje organe, jim jemlje sapo. Dostikrat odnesejo iz arene po kričanju nekaj nezavestnih bitij v garderobo, kasneje pa celo ugotovijo, da je nekaj mrtvih. Zakaj se nobeden ne pobriga za te reveže, zakaj pošiljajo le mene v popolnoma nezdrave in neozdravljive kraje? Saj prav dobro vem, da oblast želi imeti zdrav rod in skrbi za ugodje vsakega slehernika posebej. Kje je torej rešitev? Nasilno pri teh ljudeh pač nič ne dosežeš, preveč so krhki, skoro samoljubni. Ljubijo svojo nezavednost, kričanje jim daje večje in novejšje moči; oči jim sijejo med solzami, čeravno se zavedamo, da ne jočejo; v utrujenosti sploh ne slutijo svoje lastne smrtonosne bebaste igre. Tudi prigovarjanje bi jim ne pomagalo. Prodani so. Zato s temi bitji ne morem ničesar čutiti. Brezobzirni so, a tudi potuhnjeni. Ljudje z noži za pasovi. Kralji Salomoni s svojimi tisočimi ljubicami, s širokimi baldahini. Rja v srcih. Kri na rji. Torej je tudi moje človečansko poslanstvo vredno obžalovanja. Rad bi jih celo prosil, naj odnehajo, naj bi ostali raje doma, naj se ne vrtijo med sadeži kot črne veverice. Niti prilizovati se jim ne, morem, njihov tok bi me zanesel v neznano, neuravnovešeno smer. Morebiti sem hrom in betežen v tem svetu. Najmočnejša moč me ne more zrušiti, najslabša krhkost me uniči. Odnos do teh histerikov je sedaj še zmerom takšen, kot je bil na začetku: nepristen. Vis maior, Judež na gugalnici. Še vedno se čvrsto oprijemajo jeklenih drogov — lahko bi jim zaklical: vi male, prismuknjene opice — in sploh hladnega ogrodja, drobno prepletenih mrež. A noter, v areno ne morejo. Ne smejo postati mučeniki, oblast jim tega ne dovoli. Kajti nesreča v areni je zgolj nepričakovana nezgoda... in nikomur nič mar. Nekaj povsem drugega pa je mrtvo središče. Verjamem, da ta bitja prezirajo moje delo. Mogoče pa kričijo le zaradi mene. Če bi se ne bil upiral takó neznanstvo svojim zlohotnim nagonom s kričanjem, če bi se mirno umaknili in popustljivo odšli domov, bi lahko

med njimi našel morda celo nekaj treznih glav. Ampak to se ne zgodi; navzlic vsemu hrupu ostajam vdan samemu sebi in svoji nalogi, ne morem se jim priključiti. Ničesar ne morem terjati od njih, ničesar iz njih zanesenjaško izvabiti. In če sem iskren, — trpel sem nečloveške muke z ljudmi. Ali pa sem koga že resnično rešil?

Če bi jim lahko pokazal vsaj zaničevanje, vsaj trohico prezira — a tega mi ne dovoljuje služba —, bi se jim prepustil, ubili bi me lahko, uničili, razmrcvarili, pa bi vseeno bil še vedno dovolj močan, da bi se jim uprl. Takó pa jih niti prositi ne morem, naj prenehajo; naj se ustavijo v drvečem divjaštvu; ne morem jim dopovedati, da je vse njihovo početje nesmiselno; da ne bodo dobili odlikovanj; da bodo umirali v svojih hladnih, železnih, snežnobelih posteljah. Nemara bi bili mojega prezira celo veseli in bi kar uživali v ponižanju. Takó lahko zavoljo mojega človeškega poslanstva ponižujejo mene, a niti ne vedo tega. Vsakdo bi si lahko izbral svojo posebnost, lahko bi se otresel šotorskega platna, preprosto, nič več ne bi zahajal semkaj. Prekleti okostnjaki z otroškimi usteci, brez obrazov, z opičjim nasmehom v vdanih očeh. Da, tukaj v ustih, nekje v grlu tiči slina z okusom po kalciju. Beli zobje, umetna kost, dvignjena proteza. Vseskozi sanjska podoba in spolno občevanje v osmi sobi zjutraj. Tam zgoraj ptice, spodaj trava s črvi. In nič jih ne utruji, njihova razčlovečena duša ne pozna meja. Glasovi se vsesavajo v njihove roke, v njihovo hrumeče beganje.

Samo stvari se ne premaknejo nikdar in nikoli s svojega natanko določenega prostora v areni, med vršičem in truščem obubožanega, prosojnega ljudstva, ki se zibajoče v valovih pregiblje iz kota v kot, iz enega mesta na drugo, nepremišljeno, pa neugnano; dogaja se ravno obratno: glasovi vse bolj naraščajo, vihrajo mimo prepotenih teles in jeklenih cevi in zarjavelih žic; krčijo se v silnih bolečinah in kljub temu neprestano in venomer begajo okoli središča, posutega z žagovjem. Vse kaže, da bi se radi vrinili vanj. Nikjer ni konca njihove velike nezavednosti. Sicer pa bi lahko o sebi rekel, da sem tudi jaz nekoliko preračunljiv, a se bojim, da me ne bi kdo poškodoval. Zelo sem občutljiv med ljudmi, sam zase se jim lahko upiram. A oni, oni ne vedo za mojo bojazen, za moje poslanstvo in zveličanje tega prihoda, s katerim se tako rad ponašam, kajti vseeno se mi zdi, da moja življenjska pot išče vselej nova uresničevanja mojih in samo mojih iskanj. Osamelost me postavlja iznad množice, dobro se zavedam svojega mesta, kjer stojim, dobro vem, kako se vedem. Vse češče in češče pa opažam, da so tokovi množičnega gibanja teles, vsi kriki, ki krožijo iz membrane v membrano, vse grožnje in vsa žuganja le nekako urejena po nekakšni notranji logiki. Morda vzbujata vtis urejenosti med posameznimi barvami le omejeni prostor, a zagotovo tega za zdaj ne bi mogel nikomur za-

trditi. V njihovih kretnjah ni pravzaprav nobene razvade, vsemu se upogibajo, vsak krik jih presune. Bolj ko terjam odgovorov in zahtevam sam pri sebi pojasnil, bolj in bolj mi postaja razvidno, da niso vse poti brezglave množice samo prividno naključje, temveč krožijo v nekakšnih točno odmerjenih tirih, vsak na svojo stran, in da se v tire znova vračajo. Circulus vitiosus. Kje je Pitagora, da bi razrešil uganko sedmih harmoničnih nebes? Še včeraj je bilo vse drugače, nekam nespremenjeno pod večnim soncem. Sedaj sijejo zvezde z neusmiljenimi, nevidnimi žarki na naš planet. Kdo se bo rešil?

Množica bije med seboj nenehni boj; notranje sprevračanje pa se je torej tudi v mojem opazovanju izkazalo samo kot čista zakonitost, kot gon po življenju, po rasti. Kaj zahteva oblast od mene sedaj? Nihče pač ne ve, če kuje ta množica zaroto, če je njeno kričanje kljub vsemu prizadetemu in skoroda živalskemu neredu le odsev nezadovoljstva v našem času. Še to bom moral preučiti, razčleniti posamezne člene v verigah gibov, sunkov in trenj, v tonih krikov, v zaznavni širini zevajočih ust. Oblasta para se dviguje k lučem, ki so prižgane tik izpod šotorskega platna.

Svojo nalogo bom vsekakor zlahka opravil, zakaj vse mi postaja sedaj že bolj jasno: celotnost zelene barve, razkroj rumene in uničenje rdeče. V brezglavi množici ni nič materinskega, ne zaveda se svoje domačije; zverinska in pijana se reži iz vseh kotov in čaka na nekaj neoskrunjenega. Padec angelov. Deus ex machina. Rumene pošasti, ki kričijo v poslednji sodbi. Sibila in njen pesek, njena rodbina, njena zemlja. Eni so obrnjeni s hrbti proti meni, kakor da bi vedeli, kako jih opazujem, drugi tu in tam poškilijo name — a le za trenutek, za droben hip — in zbežijo proč, tretji pa se mi režijo kar v obraz, ne da bi me sploh opazili. Čeprav se mi zdi njihovo početje brezkoristno, si priznavam, da je v sleherniku nekolikanj treznosti, nekoliko žalosti. Oči so jim votle in včasih prikaplja izpod debelih vek rdeča solza in jim zamegli pogled. Ničesar ne žrtvujejo. V vročičnem tekanju bi vsakdo rad postal gluhonem; vsak bi rad usahnil. Stopim bliže. V glavi mi razbija od vročine in sopare, ničesar več ne razumem. Vsi pogledi se začudeno zastrmijo vame; kakor da bi prišel iz nebes v ledeni pekel; Vse glave se ozrejo vame, polne zaupanja. Nenaden mir; vse je obstalo, vse miruje na svojem točno načrtanem kraju; vsakdo je onemel. Kaj naj napravim? Kaj naj napravim... Najbolje bi bilo, ko bi se umaknil. Potiho in vljudno, kakor oblast. Nekolikanj me je sram ribjih, praznih pogledov, ki so se zapičili tako vame. Samo šotorsko platno zgoraj se še treslja in šumi, kakor da bi usihala tovarniška sirena. Sušične kosti se dvigujejo in prosijo. Ne vem, kaj hočejo. Nekaj zahtevajo od mene; naj izginem, ali nekaj takšnega. Sedaj jih bom nemara lahko spreobrnil k pokori,

k popolnemu molku, k brezbrizni čuječnosti. Pozabljam: to sem že dosegel. Kaj sedaj, kako naj ukrepam, da me bodo razumeli? Žarnice zažarijo zgoraj še bolj, para se dviguje neslišno. Popolna tišina, trenutek v sončnem mrku. Da, vsaka žica, vsak kamenček, vsak prašek, vse je izgubilo svojo ravnotežno kroženje v okrepenem hipu. Večne zvezde, podobne košatemu trnju. Stalnice in sonca. Večni led in hladilo. Razbiti koščki ogledal in drugega stekla. Magija s kvartopirsko, zvijačno ulico, kjer je stanoval Hieronimus Bosch. Preddverje pekla, zledenela, ribja usteca. Potem se odpre pokrajina rodne grude, dolga in temotna, neizbrisna. Potem vsak košček stekla, vsak del ročne ure, vsako osončje znova kroži v točno orisanih tirih. Padec angelov med sijočimi lučmi. Spodaj krvavo morje.

Njihove prsi se odpirajo in iz svežih ran gledajo notranji organi. Človekovo čudovito telo v vsem njegovem razdetju: — brezbarvna, sadrena anatomija, ki se neprestano preobrazuje; vidim srca, kako venomer in mah na mah utripajo, pljuča, kako globoko in široko zajemajo zrak, pa prebavila, kako presnavljajo v enakomernih krčih. Mokra telesa so osamljena, a niso gola. Samo zgoraj so obleke nalahno razpete. Arena je čista. Vendar smrdi po levjem brlogu. In nihče nikogar ne pozna, ali noče spoznati.

V tej strahotni, grozeči tišini, v živem molku, polnem more, stojim brez vprašanj, a tudi brez odgovorov, in sploh dajem vtis popolnega suhoparneža ali dlakocepca, ker se ne najdem. Sedaj, ko imam množico pod seboj, bi moral ukrepati. Ampak — kaj naj storim? Jih naj kar pošljem lepo domov? Kaj mi je pravzaprav naročila oblast?

To temeljno vprašanje, ki mi kroži po razgretih možganih, ki se vrača v točko kakor nekakšna fiksna ideja, ostaja odprto, vabljivo, usodno. Ne morem in ne morem si razložiti, zakaj so se ljudje pod šotorskim platnom takó nenadoma, pa nenavadno umirili. Ne vem, čemu takšen božji mir, čemu takšna bolestna negibnost. Ničesar ne morem zagotovo ugotoviti, celo sedaj ne, ko sem doživel največ, kar sem mogel, namreč svojo moč, svojo moč volje. Ustavili so se, mirujejo, dihajo takó tiho, da bi človek celo šivanko slišal, kako pade na tla. Iz njihovih osteklenelih oči tečejo solze, ves čas nepretrgoma jokajo, bolečina napenja njihove prosojne obraze, kri zamolklo udarja v njihovih tenkih žilicah. Rad bi zakričal, da, prav sedaj, zmetal bi vso obleko s sebe, stopil bi rad v areno, pa ničesar ne morem; kajti vsi me opazujejo kakor nekakšno nadnaravno čudo.

Izven šotorskega platna stojijo njihovi domovi, mirni, lepi, čisti, brezmadežni in blagoslovljeni. Ampak oblast zahteva svoje, vsakogar mora poznati in mu zaupati skrivnosti, da ga zmede in za vekomaj pritegne k sebi, ali pa ga na koncu vpije vase. Krivci brez obrazov, polni

skritega kesa v areni čutijo svojo nepomembno hojo, svoje nesmiselne vzgibe, sramujejo se svojih zasledovanj. A z menoj je obratno: — stojim povsem izven oblasti, dasi ji služim, nekje nad množico strmim v brezoblični molk. Kakor para, ki se dviguje proti žarnicam ob vrhu. Molk zemlje in belih kosti. Da, šele sedaj prav vidim: dušijo se v zmedi kakor v plinskih celicah, a jaz sem izven, ne dotakne se me pohotna blaznost, ne povleče me za seboj uničljiva oblast. Moja koža ne prepušča svetlobe, skozi ne sijejo žarki kakor skozi njihove organe; nobeden, prav nihče ne more videti mojih notranjih organov, ne more me prisiliti v tek, v beganje, v ekstatično norenje po prostoru. Nobeden ne more tega. Nemara sem prav zategadelj zadovoljen s samim seboj, čeprav nekoliko mrakotno in zlobno; in sicer ne morem o sebi reči nič žaljivega, nič pretresljivega ali ganljivega. Kaj pravzaprav hočem, ko pa so vse ugotovitve, vse skrivnosti, vsi podatki ena sama dolga laž, ena sama vseobsegajoča, nesmiselna mešetarija z glavami. Ne pustim si ukazovati.

Vem, spodnji, senčni, vlažni svet jih pričakuje. Samo slutijo ga. Umirili so se, da bi laže odšli. Njihova telesa so se že začela razkrajati, čeprav še tega niti opazili niso. Niti ne vzdihujejo več. Zdi se, kakor da bi samo onemoglo prosili; kakor da bi stegovali roke k meni v globoki prošnji, naj se jih vendar usmilim. To ni več bolezensko stanje, to ni več blaznost brez obraza, ampak mir, nezavednost samega sebe. Ženske in moški. Nekateri so objeti, nekateri so skrepeneli v poljubih. Kamen namesto mesa. Molohi z izjedenimi jeziki. Očala in koralde na celih. Molohi s stroji, z ubitimi idejami, z eksistencializmom, hinavsko, nepridipravo izprijenostjo. Zdi se, kakor da bi bili padli na žagovinasta tla, čeprav vem, da stojijo in me opazujejo. Prekleti bebci: iz največjega hrupa, vika in krika so zdrsnili v najbolj dosleden mir, v najbolj trmasto molčanje in sprenevedanje! Nobene moči nimajo več v sebi, nekaj gladkega je v njihovih obrazih, nekaj postrizenega je na njihovih oblih glavah.

Prostor se je razširil kakor zenice v temi, luči so še bolj zažarele in žarki so oblizali vsako telo posebej, kakor da bi hoteli izsesati kačji pik. Okrogle oči, okrogli šotor. Pravzaprav elipsa. Valjaste ploskve, ki se premikajo s krivuljami, se zapičijo v obraze in sestavljajo posebne plasti nad ravnino. Nekaj prisekanega je v teh obrazih, nekaj izmučenega. Šotorsko platno se dviga nad nami kakor stožec; vsi ogli — le ti so komaj razvidni pozornemu očesu — se stekajo v kline, ki držijo platno na drogovju; deli prostora izrezujejo nekakšne poltrake, določajo središčno točko šotorskega platna nad areno in zdi se, kakor da bi bilo ogromno točk, skozi katere prodirajo sklenjene krivulje. Žarki begajo po prostoru drug mimo drugega, često pa se sekajo v poljubnih razdaljah, nimajo nobene skupne točke. Vse se razkriva in razodeva pred mojimi

očmi. Hladno mi postaja pri srcu. Mreže so pobešene pravokotno na okroglo areno, omejujejo središnji prostor, kamor ne more nihče stopiti. Ljudje morebiti nimajo več nobene cene, prostor jih je dokončno razkril in vsrkal vase, zemlja bo popila njihove slastne in strastne sokove. Takšna je njihova vrnitev. Zmerom samo navzdol, v tišini, v izčrpanosti. Kričanje ni pomagalo.

Drogovi so kakor veje, ki se dvigajo iz osi in zarisujejo spiralo, polžasto ohišje. Ubogi Arhimedes, ki se suče po svojih krivuljastih nogah, ki skače po poltrakih, se vrti okoli svoje osi in po peščeni, z žagovjem posuti areni. Neviden in zloben. Daje jim poslednji blagoslov, vedno se vrača. Njegovo lice je melanholično, napenja se v loke, ukrivlja se, kroži samo v sebi. Nič se ne odvija. Vse je presekan, povratne točke padajo simetrično na sploščene obraze množice. Nihče ne more do konca, kajti že pri polmeru arene omahne v praznino, zvene kakor jesenska roža. Kje je svečanost, ki jo takó težko pričakuje oblast? Ali ni v teh na pol odprtih ustih, v tem brezzobem zevanju in v trenutkih, polnih tesnobe in obžalovanja?

O njihovem vedenju me nemara sploh ne bodo nič povpraševali. A če bi zadeva že zastarela, bi se ne razhudil, nasprotno, najprej bi ugovarjal z mirnim glasom samemu sebi, svoji preplašeni vesti, potlej pa bi pri priči zahteval pojasnila.

Z molkom si pač človek ne more priboriti zveličavnosti, čeprav mu je pri duši, da bi mučil drugega. Ta prostor hoče izbrisati z vseh obličij prav njihovo učlovečenje, z vseh teles izžreti njihovo telesnost; pahni ti jih hoče v pozabo; rad bi jih utrudil do smrti in jih čisto vsrkal vase. In že sem spet na vrsti jaz. Gluhonemih ne trpim poleg sebe, oni me pa kličejo, me kar naprej potrebujejo in sploh ne vem, zakaj mislijo, da sem njihov krvnik, njihova odrešitev, nemara celo čudni bog, ali kaj takega. V tem prostoru sem strašno osiromašen. Slavnost je narejena, lica onemelih ljudi so sadrene maske, Kadar koli sem pričakoval, da se jih bom na hitro ali zlepa odkrižal, sem ugotovil, da moj posel ne pozna hitrega konca, da bom prej izčrpan jaz, ne pa množica. Bolniki v jutranjih haljah! Kaj kmalu me je to spoznanje privedlo skorajda na rob blaznosti, zmerom bolj sem se čudil samemu sebi, češ, kako zmorem opravljati tako težaven posel. A tudi moje čudenje je živelo le malo časa. Če sem se smilil samemu sebi, izgubljal zaupanje vase, sem zapravljaj svojo osebno trdnost, skratka, poniževal sem samega sebe. Kajti v areni ni nikdar prostora za malodušneže. Ničesar nisem našel v teh brezupnih letih. Samo odkrival sem in nisem se zavedal človekove vrednosti, bil sem kar nekam izgubljen. Vrednote so vselej ocenjevali drugi, ki so nad menoj. Torej je tudi moje poslanstvo skoro brez smisla. Ni opravičljivo.

V teh letih pa sem si vendar nabral izkušenj in spoznal sem, da so ljudje strahovito brezobzirni, da jim je najbolj pri srcu kričanje. Najraje se razburjajo drug na drugega, se prepirljivo pričkajo in si pretijo s sodnimi zadevicami in z ne vem še čim sploh poskušajo dokazovati svojo nemoč. In najbolj nenavadno pri vsem tem je, da jih ni ničesar strah ali sram, da se pred ničemer ne ustavijo, pa naj se postavi prednje sam bog ali vrag. Ne morem jih sicer obtoževati, a nobeden me ne more prisiliti, da bi jih ljubil. Pravzaprav sem jih le vzljubil kot majhne, dresirane živali, ki se na ukaz biča vrtijo po areni, kadar je predstava. Kaj takšnega se mi zdi res strahotno nizkotno, a kaj morem, ko ne gre drugače. Svet se ne sme iztiriti, zemlja mora ostati v svojih kroženjih, pravi oblast. In oblasti — sedaj še samo oblasti — sem še pripravljen verjeti, drugi me samo in samo varajo. Hočejo se okoristiti z mojim znamenjem, mene pa oškodovati, me utrujati in izmučiti, če se le da. In za vse in za nič je kriv človek, pravi oblast, ki se nikoli ne more zmotiti. Sicer mene niso poklicali, naj svet preobračam, naj ga naučim dobrote. Ne, samo ugotavljati moram, takšna je moja naloga. Antični kipi. Sokratove besede v Platonovih ustih. Države v rasti in v propadu. Prepadi med apoliničnim in dionizičnim svetom, kjer se skriva šaljivi kozel Bakhus. Tragedija in tisočletje z mrtvimi, lesenimi ali kamnitimi ali zlatimi bogci. Sohe in venci in lovor za slavne prireditve, ko nastopajo govorniki z žagovjem v ustih, in ko se smehlja ljudstvo in prihajajo vedno novi in novi napisi na površje iznad glav. Brezobzirna zgodovina se skriva v vsak pritliččen dogodek in noče videti posameznikovega krika, svobodne osebnosti, temveč ustvarja nove arene.

Ne ljubim jih, čeprav sem jih najprej vzljubil, čeprav se mi prilizujejo in mi kažejo svoje tegobe in tesnobe, da bi me laže premamili. Laž ima kratke, a debele noge: — poželjiva je kakor cipa in objokana. Mogoče se ji zato ni mogel prav nihče upreti, mogoče je zategadelj vsakdo mrakotno zakričal pred svojo popolnostjo? Sedaj vem: prosili so le usmiljenja, a ga ni bilo. Obsodili so se sami, nikoli in nikdar ne bodo mogli stopiti v središče pod šotorskim platnom, nič se ne bodo smehljali v areni kakor gladiatorji.

Ostal sem hladen, nekako nebrižen do njihovih življenjskih usod; ostal, pravim, zakaj zdi se mi, da sem nekakšen njihov ostanek, njihovo zamujeno, neuresničeno zveličanje. Prav njihovo vpitje me zalezuje na vseh poteh, me utruja celo v spanju in mi jemlje še tisto malo svežine, kar je ohranjam za zasebno življenje.

Goli so, za vselej prosojni. Ležijo vsevprek, drug čez drugega, vsaj tako vse kaže. Smešni so, malenkostni, mislijo še samo nase. Klovni mojih sanjskih predstav, pa prispodob. Obsojenci. Ostriženci. Mučenci. Nobenega kadila nisem pripravil za odhod na spodnji svet, nobene mo-

litve ne bom žebрал, nobenih angelcev ne morejo pričakovati, nobenih varuhov. Samo para, ki se dviguje iz njihovih bolnih pljuč proti žarnicam, proti šotorskemu platnu, samo telesna vlaga bo njihova bežna, četudi poslednja zadušnica.

Nihče se ne more odkupiti; izdani so, potisnjeni v svoje umiranje, v svojo zevajočo smrt. Obrazi kakor blede, beli trebuhu! Brez oči, brez nosov, brez ušes, brez ust. Živa brezna. Sminka na ličnicah vendar ne more prikriti kosti, solze ne morejo umiti kože z obličja. Sploh pa niti ne vem, če je na koži kaj šminke. Rdeče pobarvani z lučjo v silnem uničenju, osamljeni vsak sam s seboj, ne morejo dvigniti rok. Zapri bodo oči, izpod vek bo priteklo nekaj krvavih kapljic. Nabrekli bodo kot kuhani rakci, kot srednjeveški ognjeni, peklenski vražiči. Vročica se skriva v njihovih telesih, preliva se krčevito iz organa v organ s počasno, mastno, težko sluzjo. Vse: — rdeča pljuča, zamolkla jetra, rakaste ledvice, pomarančna, nabuhla srca, vse v uničenju brez odrešitve, v nekakšni ekstazi, ki ne bo nikoli zapustila človeškega rodu. Mrtva čustva nič ne pomagajo, naplavljeni so z vzdihom in z grenkimi urami brez miru.

Baje rdeča barva pomeni ljubezen, vsaj tako pravijo nekateri. Ampak z njo se je treba soočiti v njej lastni živosti —: in na svetlo izstopi spuščaj v pošastni, bolezenski vročici, ki drhti po vseh udih. Vsi smo obdani z izpuščaji, le da tega nočemo sprevideti in se ozdraviti s sticizmi. Kdor je spregledal ljubezensko tkivo, spolno slo in mladostno norenje, bo raje slep, umaknil se bo, kajti hotel bo ohraniti svojo neomadeževano čistost. In v slepoti bi rad bil izključen iz družbe, med prepotenimi telesi, med prosojnimi bitji. Govorijo, da je slepota rdeča. Toda tudi slepci ne najdejo prave poti, naj bodo že preroki ali ne. Njihova bleda obličja sijejo kakor smaragdi, čutijo vsak prostor, otipavajo sleherno obliko in jo prilikujejo svojim lastnim nevidnim predstavam, ki so iz zraka. Vse kaže, da pod njihovo kožo sploh ni krvi, umirjeni so in osamljeni, večno sami s sabo. Tuhtajo in mrmrajo nekaj predse, ali nemara celo za seboj, kdo bi vedel. Šesti čut, ali sedmi čut — vseeno je. Lahko bi našteval do tisoč in sto tisoč, pa ničesar ne bi razrešil. To ljudstvo preprosto vidi svojo razkrojeno usodo, a se ne more povzpeti iz njenih prepadnih globin. Nobenega velikega umiranja z velikimi junaki pa junaštvi ni več, so samo majhni, nepomembni odhodi na spodnji svet. Še mrčes, ki se v rojih spušča med sence in grizlja meseno tvarino, še mrčes se umakne svobodno v nebo, da bi dal prostora ljudem.

Potlej se rdečilo obarva z rumenimi odtenki gnojne zrelosti, nekakšno spanje prekrije beločnice. Okorela, negibljava, vase zaprta podoba iz sanj se nenehoma približuje in oddaljuje, a vendar ostaja na svojem pravšnjem mestu, za večno v enakih razdaljah od mojih oči,

od mojega telesa. Torej je tudi pregibanje pravzaprav samó navidezno, neuresničljivo, beg pred samim seboj.

Pravijo, da rumena barva pomeni zavist. Sicer je prav zavist najbolj zrela v tem ljudstvu. Celó sami nase so strašansko ljubosumni in vsakdo bi kar najraje odgriznil samemu sebi roko, le da bi nemara lahko škodoval kje drugemu. Vsi nagibi nesrečnikov so popolnoma jasni, nič ne more presenetiti njihovega opazovalca. Pa vseeno ravno razvidnost, ta preprosta in določena potuhnjenost, vsi že vnaprej znani gibi in pregibi mišic odkrivajo v sebi nasprotja. Občutenje se izgublja v rumenini, v pozabi. Razkrajajo se. Umikajo se v prostodušnost, v onemelo apatijo, v brezoblične gmote glav, udov, celih teles.

Takšna je ta množica. Rumene žarnice in zlati sij. Rumene, nikotinate roke. Okrasti prsti. Zlaténica. Vročice brez prestanka, komaj opazne, rahlo gnojne rane. Bolezni se sprehajajo med rodovi od človeka do človeka, od nebogljenca do kratkovidnega napihnjenca in vsakomur odstrižejo šop las. Smrtna znamenja. Žolte pege na obrazu. Odprta grla, ki prepevajo med orglami. Skorjasta skorja, ki se kar vdaja in lušči. Kot v sanjah, kakor v tenčicah, ki prekrivajo bolečino in zatajujejo neznanske muke in notranje duševne boje. Izsesani, kolobarjasti, lačni obrazi, obsojeni na životarjenje. Ali ni to hudó, ali ni to lepó: — kdo bi vedel?

Vonj po žvepljenih krizantemah in z jesenskim cvetjem na grobovih se razprostira po letnih časih, vleče se skozi tisočletja. In črne matere stojijo na pragu in čakajo z dobrim kruhom, da se vrnejo sinovi iz ognjenega jekla, iz sijočega streljanja. Ženske s črnimi, razpletenimi lasmi pričakujejo s svojo spolno slo svoje može v posteljah, muzajo se in grizejo pričakovaje. In otroci s črnimi, velikimi, izvotljenimi očmi, z jokom v rokah, deca, ki je ostala po vojni med ruševinami in med travo, da bi si zgradila nagrobni spomenik! Šotorsko platno, tu in tam obraslo z mahom. Trpljenje je izven šotora.

Še v tišini, v tem brezupnem molku se tresejo glasovi, potujejo od enega konca do drugega začetka in so neuničljivi. Večno spreminjanje energije. Luč in zvok. Električni šoki v norišnicah, prisilni jopiči, zasliševanja v imenu iztreznjenja. Ne, nekaj takšnega ne more biti rešitev.

Glasovi podrtavajo v njihovih žilah s curki pepelnate, sive, cekinate krvi; celo njihova lastna negibnost poskakuje od neskončnega kroženja zvokov po prostorninah. Ljudje so okameneli, samo njihova prozorna, komaj vidno utripajoča telesa so znaki življenja. Tokovi množične razbesnelosti so se ustavili in ostali, kjer so bili, v svoji hipni trenutnosti, v svoji negibni legi. Strnjena lava. Kapniki iz zlata. Omrtvičena lava, zgnetena iz strahu, obupa in gnusa. Kdaj je bruhala, kdaj gorela? Kje je začetek množice, kje naj bo njen poslednji konec? Tudi

tega ne bom mogel povedati oblasti, kajti besede ne znajo popisati moje žive predstave sveta. Ves svet je predstava, je arena, nekaj levov, nekaj kristjanov, nekaj gladiatorjev. Ogenj in dim. Glasovi, ki bodo večno krožili in tresli ogrodje šotora in se spreminjali s pesmijo v luč. Ti glasovi so neslišni, samo pretresajo trebušno prepono. Ljudstvom dajejo njihovo razbrzdano divjaštvo, pomenijo jim učlovečenje.

Med gladiatorskimi mrežami se glasovi razdrobijo v rumene drob-tinice, a v središče, prav v areno, v žagovje in pesek ne prodrejo. Sre-dišče ostaja torej zaklenjeno vase, ničesar ne sprejema, pa tudi ničesar ne oddaja. Zato je njegova vrednost tako velika. Omejeno je od vseh strani, od vseh stvari, pripravljeno je za junake, mučenike, borce, gladiatorje, nebojčence, mrtvoudne mislece, a mreže nikogar ne prepu-stijo tjakaj. Še cveta ne more nihče vreči v pesek, da bi se razcvel. Žagovje v čistem prostoru, minljiva sreča mladih noči, ki se ubada z večnimi problemi. Zlati, koščeni, oguljeni prostor. Skrivnosten, čeravno za vedno prisoten. Katarza brez uspeha, cilji brez vrnitve. Zavezane oči medijev, ki sedijo pred žrtvenikom. Slepi ne morejo preslepiti časa; prej bo prostor vsrkal vase vse njihove telesne, življenjske sokove, izčrpal bo njihove ptičje duše, razvejal bo trupla, da se bodo razrasla po zemlji. Nobenih pogrebov ne bo, nobenega dišečega cvetja, nobenih sorodnikov. Samo rumeno sonce bo brezobzirno, a hkrati s človeško toplino sijalo skozi uboga telesa.

Že mnogokrat sem videl takšne pohabljenca, ki so bili sovražniki in so se predali sovražniku, kajti bili so svetniško čisti, oddaljeni od svojih muk, živeli so v svojih mirnih, izvotljenih domovih in niso hoteli vedeti za smrt svojih ljubih prijateljev, svojih zdravih sorodnikov. Postali so ljubosumni na ves svet, zavidali so stvarjem in hoteli so se povzpeti nad stvarnost, čeprav v sebi niso imeli niti toliko moči, da bi stopili na lastne noge z invalidskih vozičkov.

Vse življenje so delali v domačih, prijetnih, nedolžnih izbah, sedaj pa stojijo sami pred seboj; ničesar več nimajo, nič ne morejo. Zlomili so se v sebi, so zato mogoče njihova telesa tako revna v vsej sveti preproščini, ki kaže videz že zdavnaj dozorelega duhá, nemožnega, da bi ustvarjal. Kdo bi vedel, kaj skrivajo za svojimi mrakotnimi, beethovenskimi čeli, v svoji gluhoti in v sinji muki? Če bi jih namreč primerjal z izmozganimi, bledoličnimi, utrujenimi slepci v nenehnem krogu, če bi iskali v njihovi jetniški poti njihovo podobo z gluhonemimi, ki so jih sama velika usta in ušesa, če bi jih primerjal ljudem brez rok in brez nog, če se torej na kratko ne bi mogel upreti skušnjavi in bi iskal njihove ude in jih skušal usmerjati po pravi poti, po točnem jetniškem krogu, tedaj bi napravil pohabljenca hudo krivico. Kajti pri nekaterih so krive okolnosti, da ne vidijo, ne slišijo, ali ne morejo hoditi, objemati, se

poljubiti brez jezika, pri drugih pa je kriva brezčutnost, nesmiselni beg v prazno prežvekovanje vsakdanjega kruha, za katerega se zahvalijo svojemu milemu, ubijavskemu bogu. Tako ne ostane pred smrtjo prav nihče čist, čeprav ji kaže svoje volčje zobe in se na vso moč upira njeni igli. Tudi svetniki opravičujejo pred živimi svoje nizkotne podlosti s trpljenjem, da bi pokazali svojo slepo ničnost. Vse je na tem, samo to je vprašanje, kje prebivajo prelomnice človekovega učlovečenja, ti majhni, pisani kolibriji, kje lahko nahaja smrtnik svojo pohabljenost. Sic transit gloria...

Najhuje ob vsem pa je, da nobena ostra, prenikava misel ne more presekat membrane, šotorskega, klovnovskega platna; noben jasen sklep ne uniči nič drugega kakor golo, kožno življenje; nobena logika ne more ničesar porušiti razen svoj nebogljeni, mivkasti razkroj. V tem je pravzaprav dvojnost smislov, kajti biti pohabljen pomeni biti popolnoma vdan svojemu živemu sovražniku. Deus ex machina. Strah in obup v kostnem mozgu, šklepetanje spiritizma in okostnjakov v devetnajstem stoletju. Poslednja zabava vseh zabav.

Zastave in žalne pesmi. Brbranje molitev in kozjih molitvic. Brezbožno prešuštništvo. Oblast zahteva, da se prodamo, da kupimo svoje življenje, vsili nam prisilne jopiče še pred rojstvom. Ampak po našem odhodu je nemočna, pohablja samo tiste, ki žalujejo za nami. Kastrira nas. Sterilizira. Odvzema mi celo mojo smrt, prikazuje mi namišljene veličine, nekakšno zdravje mi ponuja v zameno za izničenje. Vendar čutim, da zajec tiči v nekem drugem grmu. Vsi tiščijo vame. To je tisto. Vsi pohabljeni — in moje zdravje, ki bi se ga radi oklenili. Mislijo, da bodo z mojimi ugotovitvami gotovo ozdraveli, da se bodo iznebili svoje konzervne izničenosti. Pravzaprav niti ne mislijo, samo nagonsko in v vročicah hlepijo po nekakšnem nebeškem, ali peklenskem zveličanju, po nekakšni kužni pozemeljski slavi. Rumeni zobje. Rumene, prepotene rjuhe. Zaustavljena reka, spletena iz modrih žil. Nekoč so divjali, zdaj so pohlevni. Da, temu — če se še prav spomnim — pravimo civilizacija. Kričanje pa kljub vsemu še vedno kroži, venomer se odbija od sten, le da je v prostoru neslišno, spremenjeno je v neko drugo energijo; sedaj samo trese, samo utripa, kakor da bi se vpijalo v telo množice. Žal pa je prav množica — in to nemara popolnoma upravičena — zmerom iskala zadostitev v majhnih osebnih prepirih, pa zadevicah, ki so bile zame kot opazovalca bodisi nepomembne bodisi so povzdigovale nekatere človečke v prave božje mistične višave. Vse skupaj je bila ena sama igra, en sam klovnovski, našminkani nasmeh. Zlasti je dovolj jasno potrjevalo takšen sklep že čisto preprosto dejstvo, da se nihče ni mogel premakniti z ostro začrtanega mesta. Boljša družba in krasni, dobri, novi svet. Brez vrednote brez cene. Brezna starih gospa z mladimi

Ljubimci v občevanju. Debela bedra, ki se oklepajo močnih, mladih, moških teles. Sobe, napolnjene s cigaretним dimom, z vonjem po vinu in s starodavnimi šepeti. Lasulje in proteze. Močne, hrapave roke. Gladki obrazi v kamnitem nasmehu. Gube in smrtne srage, ličilo in nedolžni smeh. Tantalove muke v uživaštvu, v mamilih, v zavrženih ulicah predmestij. Omrtvičeno meso, ki se prebuja s srbečico in z bruhanjem, z neozdravljivim mačkom, z novim hlepenjem po novem omamljenju. Banke se odprejo in bankovci vseh ras in vseh narodnosti se prilepijo ob čelo slepega ljudstva.

Opolzko, zaničevalno, ponižujoče ljudstvo ne more vstati, ne more v blazni omotici spoznati stvarnosti. Zadostuje mu že, da gleda in strmi vase kakor v potvorjeno božanstvo; da občuduje kič, ki je v glasu ljudstev sploh največja umetnost umotvorov. Še so prosojni. Mirni kakor kamenje, kot apno, kot kapniki. Človeške ribice v čisti vodi, v brzcu. Prigriznjene obsojenčeve ustnice. Zamišljeni pogledi, ki se vdrejo v malenkosti, v sanjsko podobo sleherni reči. Klovní so, ki bi me z največjim veseljem — o tem sem popolnoma prepričan — prevarali, mi odvzeli živčni sistem kot poskusni beli miši, me pohodili ko črva. Tako mi ne preostaja nič drugega, kakor da se pogovarjam sam s seboj. Če komu kaj namignem, se pokažem le samemu sebi. Živim zunaj množice, vsi zgoščeni obrazi v areni mi skoroda nič več ne pomenijo, kajti zagotovo vem, da ne bodo več dolgo vzdržali. Izbrisala jih bo oblast s tega sveta, odpisala bo njihova dejanja, njihove igre, njihove šeme in šege, njihova oblačila, njihove nezakonite pa skrivne poti. Prav v skrivnosti pa sem že dolgo sumil, vsaj dokler so se mi hoteli izmuzniti z muko in s sanjskimi prividi. Saj niti hoditi niso znali, kaj še, pohotno so stegovali ude v svoj blazni mozeg, da bi našli čisto drug svet in drugo zemljo; a tam niso našli ničesar, da bi lahko poželjivo izvlekli in se izkazali pred oblastjo. Saj so bili vsevidlj samo klovní, drobne igračke lastne zgodovine, po kateri so poplesovali pod šotorskim platnom. Kogar bogovi ljubijo, mlad umre. Klici, ki prosijo usmiljenja in pričakujejo véliko, velikonočno milost. Dvignjen, ali navzdol obrnjen palec. Kruta usta niso nikoli poljubila otrok. Okrogle dojke in morje s planktonom. Hrapavi vratovi ostarelih devic. Mehke prepone, mehka mesena tkiva, ki se širijo in topo ožijo. Ostri nohti. Stolpi cerkvenega zakramenta. Krempeljci malih vražičkov, nevidnih, srednjeveških, cvilečih netopirjev na tisočletnem triptihu. In upanje, edino upanje, da ne bo več nobene rešitve.

Ogrodje je povsem hladno, mreže bodejo, če se jih kdo dotakne. Dlaní množice so ranjene od vbodov neznaníh nožev in mečev in igel. Kakor da bi jim ogenj, ali mamilo obžgalo čela. Oglati, a vendar razklenjeni prsti. Stisk roke. Sicer je to ljudstvo v areni kakor brez rok

in brez nog. Kako naj torej umije roka roko, kako naj noga spodbije nogo? Ti obrazi pravzaprav še zdaleč ne kažejo nobenih znamenj iskrenega navdušenja, kdo bi lahko celo pripomnil, da so povsem ravne ploskve brez vdolbin in brez izrastkov. Topi pogledi, Gladina izmučenih prsi, utrujenih pljuč, gladko in v enem zavitih mišic. Immanuel Kant na sprehodu med zvezdami. Gladke mišice.

Školjkaste tvorbe ali metafizika kot znanost. Kakor da bi možgani silili iz lobanj in se hoteli znebiti tesnega okvira. Trsje in vitice. Čeprav so mreže pripete na ogrodje, čeravno ni niti ene same majhne možnosti, da bi stopil kdo v areno, ravno na sredo — postavil bi se kakor vojak in čakal ukazov od oblasti — in pozdravil zmedene obraze, pa vseeno nekateri upajo, da bodo junaki.

Kdor se je že kdaj približal množici, je ugotovil, da živi le v svoji posebni posameznosti, zaprta vase kakor polž, da je strta sama v sebi, omrtvičena, nesmiselna, bolehnna. Sedaj se sprašujem, zakaj potrebuje ona oblast in ne oblast nje. — Tekačem so odrezali noge, da ne bi tekli po širnih poljih, boksarjem so odvili roke, da ne bi udarjali po obrazih, po drugih rokah, pevcem so izpulili jezike, da ne bi peli, da ne bi izpovedali slepe resnice, ostrim in razsodnim opazovalcem so iztaknili oči, da ne bi zagledali stvarne dežele, da ne bi videli svetlobe. In vendar se vsi s takšnim početjem mirnodušno strinjamo. Ničesar ne pričakujemo, nič več ne moremo zahtevati.

Ta drhal v areni je torej vendar zapustila v meni komaj vidne, komaj opazne sledi bolečin. Saj sem se kar naprej in naprej zavzemal za njeno zdravje, da celo potrudil sem se in razmišljal o poslanstvu tega neblogljenega ljudstva, da bi lahko ugotovil pomen njihovega žitja in bitja. Starci in otroci. Cinični nasmehi, oblastniški ukazi zunaj šotorskega platna, sploh nekje zunaj. Kako smešno umiranje v areni, kako nepomembna pozaba tisočih in tisočernih glav v hiralnicah, kakšno spreminjanje mesenega poželenja v črno prst! Že sedaj objokujejo v sebi svoje življenje, strti in nemočni, da bi pokazali svojo junaško moč, že sedaj, ko še sploh ni napočil čas za odhod. Jezijo se zgolj sami nase in mrmrajo v zavrženem gnevu, kakor da bi bili oni sami krivi za lastno nesrečo. Celó svoje sovražnike ljubijo nekam mistično; v njih vidijo svoje odrešenike, čeprav jih ravno sovražniki niti pogledati nočejo in jih puščajo v areni.

Navpično in vodoravno padajo žarki na glave, na trebuhe, na prsi in vsakogar posebej prebodejo, preiščejo, opraskajo. Razširjene zenice v šarenicah trepečejo. Izvor podzavesti, svet sanjskih prividov in strah, tisočletni strah, porojen v tesnobi in v nočnih razmišljanjih. V tem je skrivnost njihove prosojnosti. Veke so jim komajda priprte izpod tenkih — lahko bi celo rekel — narisanih obrvi. Prihajali so in odhajali, a sedaj

so se enkrat za vselej ujeli med sedeži. Pričakovali so, da se bo nekaj zgodilo, čeprav sploh nikoli niso vedeli, kaj so hoteli, za čim so se neutrudno, pa brezuspešno gnali. Da, takšne so obglavljene žrtve; glave jim mogoče samo visijo z vratov. Zrcalne podobe izgubljenega, magičnega zaupanja. Šotor ne spusti nikogar več izpod svojega platna; umirjeni so kot umorjeni; svetloba napolnjuje njihove začudene, široke oči, veke se jim zapirajo kar same od sebe. Kje sem otipal te oblaste oči; kje sem že videl tako močne beločnice? Vem, svetloba se zabada vanje, se na tleh odbije in se znova vrne. Zmerom več luči je v areni. Ponesrečenci. Ne morejo se ji upreti, ne morejo nenadoma izginiti v temo, v pozabo, popolnoma se ovedajo sami sebe. Konec je neumnih, smrtnih krčev, omrtvičenje se razleze po vseh tkivih z rahlim, a preračunanim strjevanjem in ozebanjem; končano je poslednje upanje, nič več ni groze v njihovih pohlevnih prstih. Ne morem uganiti, če še lahko kaj obžalujejo. Premišljujejo, popolnoma so trezni, čisto lucidni. Ampak pomagati si več ne morejo, neogljjeni so. Ne morejo in ne morejo stopiti v središče arene, pa naj se še tako zaletavajo v mislih skozi mreže. To je tisto večno kroženje, panta rhei, to so onemeli glasovi, neslišni kriki, to je tista poslednja svečanost brez duhovna, ki jo je predvidevala oblast. Vselej isti prizori uničenja, ki se ponavljajo vsakih nekaj sto let; nad njimi prežijo oblastniške oči in roke in če je potrebno, utrnejo tu pa tam komu radovedno življenje. In nič več.

Mogoče sem slišal njihove onemele klice, pa sem jaz popolnoma pozabil, kakšni zvoneči kriki so prebili polža v mojem notranjem ušesu, kakšna zvočnost je uničila moj sluh. Kajti, — mogoče sem jaz slep in gluhomem, in ne oni; lahko bi se nemara zgodilo, da jaz sanjam in gledam podobo množice v čisto drugačni luči; morebiti se ne zavedam samega sebe in se je moj duh odlepil od telesa? A kaj takega gotovo ne bi mogel trditi o sebi, saj me je poslala v areno oblast; in jaz sem se še — če se še prav spomnim — temu upiral in sprva nisem niti hotel obiskovati nesrečnikov; navsezadnje pa sem le prevzel težavno opravilo in sem obljubil, da bom storil, kar se bo pač dalo napraviti. Moja zmota, ali moja misel, ki sem jo ujel v trenutku presenečenja, me ne more zares prevarati; notranji čut je često razsodnejši, ali celo boljše vodilo kot zagotavljanje z znanstvenimi, podprtimi dokazi in dejstvi, da se motim. Dejansko se sploh ne zanimam za usodo drugih ljudi, tako zgolj zahteva oblast, ki hoče svoj nos vtakniti povsod, pa četudi zadeve smrdijo. Torej je oblast zelo zlobna in ne more ničesar odpustiti ubožcem, dasiravno bi lahko dala v poslednjih trenutkih pred odhodom na senčni, mrtvi svet kakšnemu bebcu vsaj nekaj tolažbe in popotnico. Ni tolažila, ni zadušnic. Ničesar ne morem dati nesrečniku v imenu oblasti, niti kančka zaupanja mu ne morem viliti v ranjeno dušo, češ

bodi hraber, ali kaj podobnega. Uničenje je navsezadnje poiskalo svoj pravi pomen v pravični pozabi, novi človeški rodovi pa so samo in samo podlaga, — in to zelo hvaležen in širokosrčen temelj — za nova pobesnena, bebasta, omrtničena obdobja. Oblast: — kako prostodušno zveni ta beseda v obsojenčevih ušesih, in vendar ima tisoč odmevov in se preliva po možganih zdaj sem zdaj tja, vre in zbada, navdihuje nesrečneža z upanjem in zaupanjem, da se ves trese in se upogiba kakor šiba na vodi. Le tako se nadaljujejo novi rodovi v verigah, v tisočih krogcih, v penah.

Meni ne morejo ničesar odvzeti, prostodušno se smejim in režim umiranju v njegovo onemelo, otrdelo bličje. Mogoče prav zategadelj pričakujem boljšo, močnejšo prihodnost brez obrazcev in brez papirnatih pojasnil, čeprav mi že vsaka najnavadnejša človeška usoda pomeni na vsakem koraku kamen spotike; tudi jaz bi rad uresničil vsa svoja hotenja, predvsem pa tiste najbolj skrite želje, ki jih ne upam pokazati oblasti, še manj pa bi jih izbrbljal kakšnemu bebcu. Proti oblasti se ne more nihče dvigniti, prav nobeden, ker ne more najti nadomestila za svojo oskrunjeno, zavrženo, slepo smrt. Takšna je mnogokrat tragika starih gladiatorjev; luči, meči, levi in mreže in gospoda, ki se reži z galerije in se zabava s prsti ali s svojo izlizano spolnostjo. Kocke, igralnice z milijoni, stari dostojevskovski Rotchild, nove zastave, bobnenje bobnov, sušične borze, valute, vse skupaj v enem samem zmešanem mešanju; pravi cocktail za osvežitev mačka. Potlej se po spominu plazijo krhke dekliške dušice, ki si želijo po skrivnih, vlažnih, pa slastnih hodnikih, v masturbaciji in v pijanih igricah prvega srečanja z moškim; potem pridejo na vrsto goreče ustnice starcev v pohotnem poželenju; iz pozabe stopajo starke, oblečene v črnino, ki so izgubile svoje može in sinove v vojnah in ostajajo na kamniti zemlji pod borovci. Maske namesto obrazov, rane namesto src; ali pa sploh ni več nobenega obraza poleg vsevednega oblastniškega obličja. Utripanje, nenehni izlivi tisočih energij v človeku, ena smrt; vseeno je. Zakaj drugi, ki so ostali še nedolžni, ki še ne poznajo žrtve, ti so še posebej krivi za malodušje v areni. Šotorsko platno zahteva borbe, igre, kruha in vina. Od tod vodenične, zelene, spužvaste ribice v človeških podobah. Morska bolezen. Guganje na gugalnem stolu. Večeri, polni žafrana in cimeta. Nič ne more rešiti utopljenecv pod hladno, zeleno lučjo, nič jih ne predrami pod šotorskim platnom. Če bi mogel poiskati vsaj enkrat, vsaj en samkrat za hip skrivnostno, izgubljeno sled učlovečenja na njihovih praznih obrazih, v njihovih debelih glavicah, bi bil zadovoljen sam s seboj. Niti spraševal se ne bi, odkod jim takšna moč, ugibal bi le, kako dolgo bodo še živeli. A sedaj niti tega ne vem in ne predvidevam zagotovo. V bistvu sem miren in otožno prežvekujem pri sebi suhoparna pojasnila, dokaze

in dejstva, ki jih bom predložil oblasti, ko bom oddal poročilo. Mučno štacunarstvo. Nenehoma pregledujem nekaj, kar je kar vnaprej nespoznavno in se šopirim s svojo zanikrno, brezupno nalogo, ki ji sploh nisem kos. Saj navsezadnje osebno nisem kriv za svojo grešno službeno poslanstvo, — tako me vsaj sedaj peče vest —, ampak stoji na mojem mestu oblast. Na moji duši ne leži prav nič žaljivega, ali tako oskrunjenega, da bi lahko s prstom kazali name, ne, celo samega sebe preveč obsojam, tuhtam sam pri sebi in si prisojam najrazličnejše krivde, o katerih sem vedno le sumil, ali sanjal, a nisem vedel o njih nič natančnejše. Če si ogledam stvar bolj od blizu in če v oblast posumim, tedaj moram priznati, da je spor v obešenjaštvu oblasti, v cviljenju oblastnikov. Kadar pač obtožujem samega sebe, si ne morem kaj, da ne bi krivde zvalil na lepoumne, le poročene gospode, na hinavce, na brezhrbteničnike, na licemerce in svetniške kramarje. Saj verjamem, da prav nobeden ne ljubi svojega dela, temveč se raje opravičuje pred svojo zrcalno podobo, to je, pred svojo praznino in puhloglavostjo. Posebej pa sumim v tiste, ki čvekajo o svoji duševni podobi in lahko v nenevedni brezbriznosti koljejo vsevprek in sploh počnejo stvari, ki se ne spodobijo zdravemu človeku. Seveda potem najdejo ogromno ničvrednih razlogov in preudarkov, s katerimi skušajo preslepiti vesoljni svet, da bi se postavili v oblasti še više. A množica ostaja njim nakljub pri tleh kot splet milijontih kač; le-te se pregibajo zdaj v to smer zdaj v ono in ne najdejo izhoda iz zemlje, ne morejo vzleteti s svojimi idejami v svobodno ozračje. Zrak jih preprosto ne more sprejeti, navajene so na črno prst. Nos habebit humus. Apatična bitja brez zavesti, ki se pehajo v enem samem bitju, v koprnenju po svobodi; tukaj so še živčne celice in pritlične žrtve, ki bi se rade vojskovale za mir; antične, tragične maske, koturne in že zdavnaj pozabljene besede in vzdih. Nori Arhimedes s svojimi napravami. Prerod starih svetov. In naposled tišina; zliva se po prostoru, utripa in žge v mrkih telesih; v enakomernih presledkih se vrača v krivulje, v nevidni nihajoči svet. Kletvine. Še tega ne zmorem.

V tej areni — to vonjam šele sedaj — smrdi po divjih živalih, neprijeten duh se širi po vsej okolici in zastruplja ozračja. Kadar se ozrem v lice kakšnega nebogljenca izmed množice, vidim, kako se mu širijo nosnice, kako dihajo, kako živijo. Spomnim se daljnih, utopljenih trenutkov v mladostnem navdušenju, ko sem plezal med navadnimi pljučnicami in med mesnordečim vresom. Presegal sem samega sebe, postavil sem se, opazovalec, nad ljudi, pomešal sem se mednje, da bi lahko ugotovil nekakšno stopnjo umiranja, hipno smrt, jadikovanje in strah. Tesnoba mi oblije srce in mi ohromi kolena, če se spomnim vseh obrazov, vseh korakov, vseh raztrgancev, pohabljenecv, gladiatorjev,

mučenikov, odrešenikov in drugih, ki sem jih srečal; še stalno me zasledujejo v mislih, kakor da bi jim bil v imenu oblasti kaj dolžan. Prevaranci, skrivali so pod oblačili relikvije in niso vedeli, da imajo navaden, izumetničen les, le v najhujših časih so pokazali kakšno roko, ali nogo, ali oko svetnika, ki ni strohnelo v grobu, in ki so ga izkopal v sholastični noči, da bi bili srečnejši, sveti. Kaplje znoja namesto deževnih kapelj, pražena turška kava, drhtenje svetniških kazalcev, dimasti opij, skoki čez skale in planike; podobe se vrstijo v njihovih glavah in ne morejo razumeti, zakaj se jim to včasih pripeti. Marsikdo se je že vprašal, ali vodijo ulice v dolge, zamolke, senčne in pozabne hodnike, v slepi labirint, ki se končuje z zaprto steno oziroma s prostorom, kjer se nič ne dogaja. Slepe ulice zevajo kot prebodene oči, gnusne so in zavržene. Mimo hodijo popotniki z brezzobim mrmranjem in krošnjarijo s tisočletji, da bi si prislužili svoj vsakodnevni obrok hrane. Duh po preperelih krščanskih prižnicah in duh križa. In znova in znova prevladuje kiselkasti duh po zvereh. Omamljenci čutijo vsak posebni smrtni krč; poslednji skoki, preobrati in preobrazbe; z obrazom navzdol, z nogami navzdol, s prsti navzdol. Zakaj vedno samo navzdol? Njihovo življenje je vegetiranje enoceličarjev. Prav zato so sovražniki najprej samim sebi, ne razumejo pa se tudi med seboj; včasih se zajedajo v lastne trebuhe, da bi se dalje ohranili, da bi dalje čutili slo po prebivanju; najraje pa bi popili vse telesne sokove s svojih razkrojenih udov.

Toda tudi takšno dozdevanje je le prazno slepilo, blebetanje tja v en dan. Ne verjamem, da bi lahko kdo s slepim mučeništvom uresničil lastno učlovečenje. Človek človeku volk. Da, po volkovih smrdi. Po divjačini, ki bega prosto zdaj sem zdaj tja, ki lahko s svojo inteligentno, zverinsko, trmasto pametjo ujame plen še pri živem in se hlastno igra z njim, dokler se ne naveliča in dokler ne ubije. Tako lahko pomeni arena tudi brlog, životarjenje na lovu za živim, in samo za živim plenom. Oblast v nekaj tisočletjih ni uredila razmerja med iglami, med čistočo in med brlogi; še do sedaj ni ukrotila množice, ki se brani vsakega novega na čisto izpisanega predpisa. Tako ugibam, ali je njihova svoboda v gnusu ali v strahotnem ponižanju, kateremu ne morejo ubežati, ali se mu izogniti.

Saj mi ni hudo, ker je množica pohlevna, ne, celo nevarna bi lahko kdaj postala; grizem se zategadelj, ker so med njo — po moji poprečni sodbi — celo veliki možje, nekakšne skrite duše naroda. Vsaj te bi lahko kdo rešil in se pobrigal zanje, namesto da se ukvarja z belimi predpisi, z zelenim črnilom in z iglami, pa tekočimi mamili. Ni mi jasno, zakaj so silili v areno, v ta puščobni kraj brez odreditve, a tudi brez zveličanja. Nikoli se ne bo pripetilo, da bi jih kdo pripel na križ. Tega ne razumem in ne vem, kdo bi jih lahko nagovoril, da so začeli pričā-

kovati sami v sebi izgubo časa; ker ni gotovo nobenih potrdil, ki bi izpričevala njihove namere, da so postali nenavadni klovni, zaprti pod šotorsko platno, so se na tiho izmuznili v areno. Vse drugo bi pač prej doumel, samo tega ne, da so kar samovoljno odšli pod žarenje žarnic, med sedeže, da so kričé pričakovali velikih dogodkov. Mar ni bilo med njimi niti enega, ki ne bi mogel spregledati prevare? Ali pa so se pustili surovo ujeti kakor divjačina v skrito nastavljeno past?

Če se sedaj zazrem posamezniku v glavo — v to jajčasto, sluzavo gmoto —, me pretrese do zadnjega živca tisti obubožani izraz nežnih, vdanih, sramežljivih oči, ki so skoraj podobne otroškim; povešene ustnice kar silijo k bradi in se nalahno pregibajo; nosu skorajda ni. Preprosto, opažam, vsak obraz v množici je skrajno nenavaden, zase svojevrsten, a če pogledamo nenadoma več obrazov skupaj, so vsi podobni drug drugemu kakor jajce jajcu. Presenetljivo pri tem pa še je, da so vsi obrazi obrnjeni vame, res, prav vame, da se nekako s topimi pogledi zarisujejo vame in hočejo, — to se jim pozna že na prvi pogled — nekaj od mene, čeprav ne morem vedeti, po čem tako neznansko koprnijo. Živi so, prebodeni z lučjo, prosojni; nekakšni Fausti z magičnimi številkami v zobeh. Vidim, kako jim leze kri gor in dol po telesu kakor rdeča kačica. Kožica jim je napeta čez lobanjsko kost, nekolikanj napihnjena je in sveža. Že nezaten dotik bi jo odgrnil in pokazalo bi se golo meso. Ne poznajo svojih sovražnikov niti ovohajo jih ne. Seveda jim je še manj do tega, da bi začeli spoznavati svoje čeljusti, svoje členke na prstih, svoje trtice, utrip srca in podobno. Sklonjeni so med sedeži, v tej gladiatorski areni, in podrhtavajo z vsem telesom v neznanjskih vročicah. Negibni. Togi. Še tega se ne spomnijo, da so nekoč kričali, da se sploh niso zanimali zame, da so bili množica, da sem jim bil deseta briga. Vse jim je povšeči, ničesar se ne morejo prav spomniti. Vsekakor je pozaba njihovo edino upanje, njihova odrešitev in poslednje učlovečenje. Nemara so celo zadovoljni s seboj, s svojo bedo in pomanjkanjem, kdo bi vedel. Mogoče celo uživajo v svoji duševni notranjosti — če jo sploh imajo — in se mi posmehujejo; morda prav ničesar ne pričakujejo od oblasti in me gledajo kar tako, brez pravega vzroka, razloga ali opravičila. Odtujeni so, neprisebni, to si že lahko mislim, a dalje ne smem sklepati niti ne morem zaiti v kakršno koli globino njihovih mislečih pogledov, ker bi s tem užalil oblast. Izkazalo se je namreč, da je vsako dokazovanje krivde odvečno, da je vsakršna kletvina zgolj prevara, nekakšen nadomestek za prehranjevanje množic. Ves smisel je ta, da njihova smrt preprosto ni nikakršno uresničenje, temveč predvsem — v to že sedaj verjamem — blagohotno nerazumevanje.

Malce pa mi je vseeno nerodno. In to ne zato, kot bi si kdo mislil, ker me zijanje obrazov omamlja, pač pa zategadelj, ker so vsa obličja neznanško nesramno uprta vame, čeprav jim nisem nič napravil, čeravno nikogar ne poznam niti po imenu. Sicer sem sposoben dojeti nizkotnost, a se ji, jasno, ne morem prepustiti kar na slepo. Da bi se uprl vsemu temu bebastemu, noremu, zanesenjaškemu čudenju, da bi mogel pretrgati nit pozabe, kaos nerazumljivosti ali nehotenih dejanj, to se mi je zmerom dozdevalo nemogoče. Kajti prostor vsrka vase telesa in mu je popolnoma vseeno, kaj in koga, smrt ali življenje. Zategadelj pa tudi ne morem prikimavati vsem sklepom oblasti. Že zdavnaj so mi ponujali dosti boljša mesta v službi, a se nisem mogel nikoli odločiti za kaj boljšega; pošiljali so me le na oglede povsem vsakdanjih zadev, kjer ni bilo skorajda ničesar ugotoviti, seveda, če bi gledal stvari s pogledom površnega povprečnega. Sedaj pa sem se naučil vselej znova, temeljito, marljivo in pridno preučevati nadrobne posameznosti, slediti zadevicam do zadnje natančnosti, ki za oblast skorajda na videz niso imele bogvedi kakšnega večjega pomena, a se je v kasnejših desetletjih in dnevih le pokazalo, da je edino moj posel bil zares pomemben, vsaj za odnos med nesrečniki in med oblastjo. Uresničeval sem torej precizno vse oblastniške zahteve, zbiral v poznih nočeh gradivo, dokaze in potrdila, ki so pričala o strahu in gnusu pred svetom.

Kaj vse je pisalo v mojih uradnih, oblastniških spisih, kaj vse sem samo nakazal; kroženje tokov; mušice na muholovcu in oplojevanje z novimi sredstvi; žarnice, ogrodja iz jekla in betona in na drobno prepletene železne mrežice, pobarvane z rdečo, rumeno in zeleno patino; prazni sedeži, zavrženi avtobusi in vlaki in mehanični stroji; ljubezen na prvi pogled, ali kako se streže novemu gostu, ki pride iz tujine; razkroj morske zvezde na soncu, nevidna, navdušena usmrnitev; onemele tovarniške sirene in težke, blatne ceste z vojaki, z ženami, s poljedelci, fiziki, z otroki in pesniki, ceste z brezupom na robovih; pesek, ali izgubljene piramide kamenja, ki ga je veter nametal v zgodovino, po puščavah; mreže gladiatorjev, lov na leve, lov na človeške glave in podobno; barbarstvo oblasti in kičasto slavje civiliziranih zmagovalcev; ognjeni, otroški smeh in v tla uprti nerodni pogledi; udarjanje ritma, bobni na opuščeni mizah; zimski viharji s snegom, z ledenimi meteži in z nevidnimi orglami; gaussova krivulja in ptičja gnezda s štirimi letnimi časi. Morda bi kdo lahko podvomil v uradno spisje oblasti, vendar sem spoznal, da je svoboda sestavljena iz samih takšnih navidezno nepomembnih zrcalnih, sanjskih koščkov, iz strahu in iz radosti. Prav te klovne v areni je zadel človeški mrtvoud, saj so vztrajni in lahko kar naprej in naprej životarijo, ne da bi se kdaj dvignili iz poprečne, gnusne vsakdanjosti.

Zeleni kristali se penijo na telesih množice; nekje zgoraj, izven, so ostale smaragdne višine. Nekaj strupenega je v ozračju, nekaj kakor razkroj uma. Svetloba ne bo mogla za večno ostati v tem prostoru. Odšel bom in pustil nesrečno, brezglavo ljudstvo, okrepenele klovnovske gibe in vzgibe v areni. Središče bo tako ali tako ostalo takšno, kakršno je, — zapuščeno, izzivajoče, vablivo. Mreže bodo visele, kakor visijo sedaj, prav nič ne bodo zanihale. Oblast je vsekdar zadovoljna s takšnim stanjem. Moje poslanstvo se bo začelo znova. Nič me pač ni rešilo iz sanjskih podob, v mojem srcu je še polno trenutkov presenečenja, nenavadnega krča in budnosti. Mogoče je to resnična stvarnost. Če bi lahko odkril oblasti kaj več, kakor sem mogel, in sicer na povsem vsakdanji način, tedaj bi verjel, da bodo pohabljeni rešeni iz svojih ozkih meja, iz svojega nespametnega sprenevedenja, pa sumničenja. A ni tako. Rešil sem se miselnih višin in globin, preostane mi dolga, sumljiva, skorajda neskončno ravna pot v nove trenutne dogodke vsakdanjega življenja. Ta mi vliva še večje zaupanje v oblast, v moje ravnanje pa vnaša mir in trezno razsojo.

Tukaj je sedaj mir. Prostor še zeva s slepimi čeljustmi v praznino, obdano z lučjo in tišino.

SATIRIČNI IN DRUGI VERZI

Ivan Cimerman

POZNAL SEM PSA

Poznal sem psa,
ki je sovražil
drugi razred.

Na poti v svetlo bodočnost
je jedel hrustave kosti
kongresnih piščancev
v jedilnem vagonu.

Poznal sem psa,
ki je svet imenoval
kupček blata
za svinjske rilce.

To je bil strašen pes.